

פתרון הבחינה

תנ"ך

חורף תשפ"ג, 2023, שאלון: 1262

מוגש ע"י דליה שטיפמן, מורה לתנ"ך בבית הספר לבגרות של יואל גבע

הערות:

1. התשובות המוצגות כאן הן בגדר הצעה לפתרון השאלון.
2. תיתכנה תשובות נוספות, שאינן מוזכרות כאן, לחלק מהשאלות.

פרק ראשון – סיפורי ראשית העולם והאנושות (80 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על שתי השאלות 1-2 (לכל שאלה - 40 נקודות): בכל אחת מהשאלות שנבחרו סעיף א' (חובה) (25 נקודות), ויש לבחור אחד מהסעיפים ב-ג (לכל סעיף - 15 נקודות).

שאלה 1

סעיף א' (חובה)

- (1) תפקידם של המאורות (על התלמיד לציין שלושה תפקידים ולבסס):
- "להבדיל בין היום ובין הלילה" – ליצור הפרדה בין שעות היום לשעות הלילה.
  - "והיו לאותות" – לשמש כסימנים, כמו ארבעת כיווני הרוח.
  - "ולמועדים" – להורות על זמנים מיוחדים, כמו חגים.
  - "ולימים ושנים" – ליצירת לוח השנה, החמים והשנים.
  - "להאיר על הארץ" – להטיל אור.
- (2) תיאור בריאת המאורות תופס מקום מרכזי בסיפור הבריאה (על התלמיד להביא שתי ראיות לביסוס טענה זו ולהסבירן):
- תיאור בריאת המאורות מובא באריכות, ביחס ליתר תיאורי הבריאה (פסוקים י"ד-י"ט, שישה פסוקים)
  - פירוט יתר בתיאור בריאת המאורות: "ויעש אלהים את שני המארת הגדלים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הכוכבים".
  - בתיאור בריאת המאורות, מפורטים התפקידים השונים שנועדו להם: "... להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים... להאיר על הארץ".
- תתכנה תשובות נוספות.

סעיף ב'

(1) הסתיירה: כיצד ייתכן שרק בפסוקים י"ד-י"ח, ביום הרביעי לבריאה, מתוארת בריאת המאורות השונים מטילי האור, והרי בפסוקים ג'-ה', ביום הראשון לבריאה, מתוארת בריאת האור?

(2) הרמב"ן פותר את הסתיירה באומרו, שהמאורות נבראו עוד ביום הראשון לבריאה, זהו האור שנברא. אך עם יצירת הרקיע ביום השני, הרקיע חסם ומנע מן המאורות להאיר על הארץ. רק ביום הרביעי, גרם אלוהים למאורות להאיר מן הרקיע על הארץ, לכן נאמר בפסוק י"ז: "ויתן אותם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ".

סעיף ג'

(1) בתיאור בריאת המאורות באה לידי ביטוי מגמה של ביטול מיתוס: במיתוסים הקדומים, המאורות נחשבו לאלים בעלי כוחות. בתיאור בריאתם בבראשית, ישנו דגש על כך שאלוהים האחד והיחיד ברא אותם וקבע את תפקידיהם השונים, מה שמעיד שהם חסרי כוחות וכפופים לאל הבורא.

(2) בתיאור בריאת המאורות באה לידי ביטוי מגמה של קבלת המיתוס ואימוצו, כי נאמר שה' נותן למאורות את השליטה על היום ועל הלילה, הם המושלים בשעות השונות: "את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה... ולמשל ביום ובלילה".
אן: מעצם הענקת התפקידים השונים למאורות, להם ניתנת הקביעה של "לאתת ולמעדים ולימים ושנים..." – ניתן למאורות הכוח של קביעת הזמנים השונים עלי אדמות (עונות, ימים, שנים...).

שאלה 2

סעיף א' (חובה)

(1) קין נענש על פי עיקרון הענישה מידה כנגד מידה. האדמה יוצרת קשר בין חטאו של קין לבין העונש שניתן לו. קין עובד האדמה, רצח את הבל אחיו שדמו נספג באדמה, לכן קין נענש באמצעות האדמה והיא לא תוסיף להצמיח למענו דבר.

(2) האישה החכמה מתקוע מציגה לפני דוד המלך סיטואציה משפטית: היא אישה אלמנה ולה שני בנים, הבנים רבו ביניהם והאחד הרג את השני. כעת, בני המשפחה, דורשים להעניש את הרוצח בעונש מוות. אך אם הם ימיתו את הרוצח, הרי שישמידו בזאת את זכר משפחתה ולא יישאר מי שימשיך את שם בעלה.

סיטואציה זו דומה לסיפור קין והבל, שני אחים, האחד רצח את השני. אך אם יומת הרוצח, לא יישאר זכר למשפחת האב. לכן, יכול להיות שבשל כך, לא נענש קין בעונש מוות.

סעיף ב'

עקרון הבחירה החופשית – "הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב" – הבחירה בין הטוב לרע, נמצאת בידי של האדם.

אזהרה – "לפתח חטאת רבץ ואלוך תשוקתו" – על האדם להיזהר מן החטא שהוא מושא התשוקה שלו. האדם נוטה להשתוקק אל האסור.

המלצה על דרך החיים הרצויה – "ואתה תמשל בו" – על האדם לשלוט ביצר הרע, בהשתוקקות לחטא ולהימנע ממנו.

סעיף ג'

"גדול עוני מנשוא":

קין מתלונן לפני ה' על חומרת עונשו - קין טוען שהעונש (= "עוונתי") שהוטל עליו גדול מכדי לשאת/ לסבול אותו. הוא אף מוסיף ומתלונן לפני ה', שלאור העונשים שהוטלו עליו הוא נמצא בסכנת חיים: "הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר... והיה כל מוצאי יהרגני".
קין מודה בחטאו – "עוונתי" = חטאי, קין מודה שהוא ביצע חטא גדול "מנשוא" = שלא ניתן לסלוח עליו. לכן הוא גם חושש שיענישו אותו במוות: "והיה כל מוצאי יהרגני".

פרק שני – נושאי הבחירה (20 נקודות)

הנבחנים נדרשו לענות על אחת מתוך השאלות 3-4 (לכל שאלה – 20 נקודות)

על אהבה וחסד

שאלה 3

סעיף א'

(1) נעמי מתייחסת בחמלה אל כלותיה:

- היא מכנה אותן "בנותי" – מה שמעיד על קרבה ודאגה גדולה.
- נעמי מאחלת להן שתמצאנה מנוחה/בעל: "יתן ה' לכם ומצאן מנוחה אשה בית אישה".
- נעמי מסבירה להן שאין טעם שימשיכו איתה, כי אין לה עוד בנים להשיא להן: "למה תלכנה עמי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים?!"
- נעמי מתייחסת בריחוק אל כלותיה:
- "שבנה בנתי למה תלכנה עמי" – נעמי מבקשת מכלותיה שישובו לביתן ושלא ימשיכו ללכת איתה.
- נעמי טוענת שהיא סובלת יותר מכלותיה: "כי מר לי מאד מכס כי יצאה בי יד ה'", ה' פוגע בה (היא רואה עצמה בנפרד מהן).
- "שבנה" – עצם השימוש בשורש ש.ו.ב, מעיד שמוצאה של נעמי שונה משל כלותיה, דבר המעיד על ריחוק בינהן.

תתכנה תשובות נוספות.

(2) על פי המדרש, נעמי ביקשה מכלותיה שיחזרו לבית אימן, כדי שלא ישובו איתה ליהודה, מאחר והתביישה בהן.

לפי פסוקים א'-ח', כלותיה של נעמי היו נוכריות "נשים מאביות", לכן התביישה בהן ולא רצתה שהן תחזרנה איתה ליהודה, כדי שלא להציגן לפני אנשי עירה.

סעיף ב'

(1) " ... כִּי מֵרְ לִי מְאֹד מְכָס, כִּי נִצָּאָה בִּי יַד יְהוָה" – נעמי אומרת לכלותיה, שהיא אומללה יותר מהן. היא תולה את סבלה בה', לדבריה ה' הוא הפוגע בה.

(2) לדעתי הכתוב בפסוקים כ'-כא תומך בטענה, נעמי חוזרת ואומרת: "כי המר שדי לי מאוד" – ה' הוא זה שמירר את חייה. "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה'" – לדבריה, היא עזבה את יהודה מלאה, עם בעל וילדים, אך ה' גרם לכך שהיא חזרה ליהודה ריקה, ללא בעל וילדים. "וה' ענה בי ושדי הרע ליי" – היא חוזרת ומדגישה שסבלה הוא מעם ה'.

בין שאל לדוד

שאלה 4

סעיף א'

(1) הסיבה לניסיון הגלוי של שאול להמית את דוד (על התלמיד להסביר ולבסס על שני הכתובים): רוח ה' רעה (סוג של דכאון או התקף קנאה) הנופלת על שאול, היא הגורמת לו לרצות להמית את דוד.

לביסוס: שמואל א' פרק י"ח, פסוק י': "ויהי ממחרת ותצלח רוח אלהים רעה אל שאול..."

שמואל א' פרק י"ט, פסוק ט': "ותהי רוח ה' רעה אל שאול..."

(2) האופן הסמוי בו שאול מנסה לגרום למותו של דוד, הוא באמצעות נישואיו לאחת מבנותיו. שאול נכון להציע את בתו מרב לדוד, אם דוד יוביל את העם במלחמותיו כך מקווה שאול, שדוד ימצא את מותו בקרב מול הפלישתים. לביסוס: "ויאמר שאול אל דוד הנה בתי הגדולה מרב אתן אתה לך לאשה אך היה לי לבן חיל והלחם מלחמות ה' ושאול אמר אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלישתים".

או: שאול נכון להציע את בתו מיכל לדוד, בעבור מהר של 100 עורלות פלישתים, בתקווה שדוד לא יעמוד במשימה ויומת בידי פלישתים. לביסוס: "ויאמר שאול כה תאמרו לדוד אין המלך חפץ במהר כי במאה ערלות פלישתים... ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלישתים".

סעיף ב'

(1) שאול פירש את שירת הנשים, כשירת הלל לדוד על הניצחון מול הפלישתים. הדבר עורר את קנאתו ואת החשש שעוד ירצו בדוד למלך במקומו.

בשירת הנשים נאמר: "היכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו" – כלומר, לפי דברי הנשים, שאול המית רק אלפי פלישתים בקרב, לעומת דוד שהרג עשרות אלפי פלישתים בקרב.

(2) המטרה של דוד בבואו לנגן לפני שאול, הייתה מתוך ניסיון להקל על שאול בכל פעם שנתקף ברוח רעה, במצב רוח רע. בתקווה שהנגינה תגרום לו למצב רוח טוב יותר.

לפי המסופר בשמואל א' פרק י"ח פסוקים י"ב-י"ג, המטרה הפעם לא הושגה, כי ה' מנע זאת, ה' הפיל רוח רעה על שאול, לכן נגינת דוד לא הרגיעה אותו ולא סייעה לו. **לביסוס**: "ויהי ממחרת ותצלח רוח אלהים רעה אל שאול ויתנבא בתוך הבית..."